

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2016

Európske otroctvo devätnásteho storočia

Najvýznamnejší predstaviteľ liberalizmu dvadsiateho storočia

Friedrich August von Hayek sa narodil 8. mája 1899 v rakúskej Viedni. V roku 1921 získal titul doktora práv a v roku 1925 titul doktora ekonómie a politických vied na Viedenskej univerzite. V roku 1940 mu Londýnska univerzita udelila titul doktora vied. V roku 1929 habilitoval ako súkromný docent na Viedenskej univerzite. Ako mladý ekonóm bol považovaný za socialistu. Neskôr sa z neho stal rakúsky ekonóm, filozof a významný predstaviteľ takzvanej neorakúskej školy. Zomrel 23. marca 1992 v nemeckom Freiburgu im Breisgau v Nemecku.

Počas svojej kariéry riadil Rakúsky ústav pre výskum konjunktúry, bol profesorom Londýnskej školy ekonómie a od roku 1950 profesorom Chicagskej univerzity. Bol tiež profesorom hospodárskej politiky na Freiburskej univerzite a v rokoch 1969 až 1974 hosťujúcim profesorom na univerzite v Salzburgu. V roku 1947 Hayek inicioval založenie Mont Pelerin Society, ktorej cieľom je uľahčiť výmenu ideí medzi liberálnymi učencami v perspektíve posilnenia princípov slobodnej spoločnosti a ich uplatňovania. Bola to exkluzívna spoločnosť liberálne zmýšľajúcich ekonómov, ktorá združovala okolo 400 významných osobností z celého sveta. V roku 1974 mu spolu s Gunnarom Myrdalom bola udelená Nobelova cena za ekonómiu. Cena im bola udelená za „ich priekopnícku prácu v oblasti monetárnej teórie a hospodárskych cyklov a za ich prenikavú analýzu interdependencie ekonomických, sociálnych a inštitucionálnych fenoménov“.

Situácia v Európe v medzivojnovom období

Predpokladá sa, že „pokročilá etapa“ priemyselného rozvoja v industrializovaných krajinách sa začala koncom devätnásteho alebo začiatkom dvadsiateho storočia. Situáciu v Európe ovplyvňoval postupný hospodársky rast. Rakúsko-Uhorsko sa bolo v období pred prvou svetovou vojnou nástrojom nadvlády rakúskych Nemcov a Maďarov nad ostatnými národmi monarchie a preto ostatné národy monarchiu označovali ako „žalár národov“. Monarchia sa nedokázala zbaviť tradícií, nebola schopná riešiť národnostné otázky, hoci pred prvou svetovou vojnou už existoval konkrétny plán na federalizáciu monarchie a plan na urýchlenie priemyselného rozvoja.

Prvá svetová vojna spôsobila dovtedy nebyvalé ľudské a hmotné straty. Nemecko bolo porazené, Rakúsko sa rozpadlo na niekoľko samostatných národných štátov, z ktorých Rakúsko a Maďarsko patrili k štátom porazeným, Československo, Poľsko, Juhoslávia a Rumunsko ku štátom víťazným.

Koncom osemnásteho storočia sa ukázalo, že medzi veľmocami nie je v základných otázkach jednota. To sa týkalo najmä ich politiky voči Nemecku. Najtvrdší kurz zastávalo Francúzsko, ktoré nieslo najväčšiu ťažobu vojny, utrpelo najväčšie straty na životoch a malo najväčšie hmotné škody. Malo preto oprávnené požiadavky vyťažiť z porážky Nemecka čo najviac. Jeho cieľom bolo oslabenie Nemecka a jeho vojenskej moci. Francúzsko navyše chcelo rozdelenie Nemecka a vytvorenie samostatných autonómnych štátov aké existovali pred rokom 1870. Francúzi sa nikdy nezmierili s predchádzajúcim odtrhnutím Alsaska-Lotrinska od ich krajiny k Nemecku. Veľká Británia vtedy vystupovala s klasickou britskou ideou rovnováhy síl. Nepriala si oslabenie Nemecka, aby nebola Francúzsku umožnená hegemonia v Európe. Britom stačilo, že Nemecko bolo prehratou vojnou zbavené svojich kolónií a vyradené ako námorná veľmoc. Briti vyčítali Francúzom, že sú v politike voči Nemecku krátkozraký. Tvrdili že pre otázku rýnskych hraníc nevidia nebezpečie, ktoré hrozí Európe a Ázii zo strany bolševického Ruska a trvanie na dovtedajšej protinemeckej politike môže viesť k víťazstvu socialistickej revolúcie v Nemecku a jej spojenia sa s ruskou revolúciou. USA k Nemecku zastávali najmiernejšie stanovisko. Priali si mať Nemecko primerane silné voči Francúzsku a najmä voči Veľkej Británii. Spojeným štátom išlo predovšetkým o rozšírenie vplyvu na európsky kontinent vyjadrené doktrínou „otvorených dverí“, o voľné prenikanie amerického doláru i politického vplyvu do záujmových oblastí. Nemecké národné zhromaždenie sa rozhodlo návrhy poveljovného rozdelenia aj napriek odporu

nemeckej verejnosti prijať. 28. júna 1919 bola podpísaná Versaillská zmluva. Zmluva značne pozmenila nemecké územné dŕžavy. Rakúsko uznávalo samostatnosť nástupníckych štátov. Zmluva zakazovala pripojenie Rakúska k Nemecku. Turecku boli uložené reparácie a kontrola nad dopravou a mierovou zmluvou v skutočnosti pokleslo na úroveň kolónie. Celkové výsledky parížskej mierovej konferencie neboli dobrou predzvesťou budúceho vývoja. Boli výrazom pomeru síl, daného výsledkami vojny. Nebol odstránený ani jeden z hlavných rozporov, ktoré viedli k vzniku prvej vojny, naopak v sebe predznamenávali rozpory budúcej.

Hospodárske dejiny dvadsiateho storočia

Už prvé desaťročie dvadsiateho storočia sa nieslo v znamení vzrastajúcich nákladov na zbrojenie. Prvá svetová vojna potom spôsobila totálnu mobilizáciu ľudských i materiálnych zdrojov všetkých zapojených štátov, ich domáce hospodárstvo sa postupne preorientovali na vojnovú ekonomiku. Hospodárskymi víťazmi prvej svetovej vojny boli USA, ich konfliktom nezasiahnutá ekonomika profitovala z vojnových zakázok. Nenásytný európsky dopyt podporil ekonomický rozvoj aj v kolóniách a krajinách Latinskej Ameriky.

Hospodárske vyčerpanie Ruska viedlo k pádu cárskeho režimu, občianskej vojne a v konečnom dôsledku aj k ustanoveniu Sovietskeho zväzu. Bolševici po uchopení moci zoštátnili priemysel, urobili pozemkovú reformu, zakázali súkromný obchod, zaviedli všeobecnú pracovnú povinnosť a centralizovali riadenie hospodárskej výroby. V roku 1928 opustil Leninov nástupca Stalin, ktorý podporoval centralizáciu izolovaného sovietského hospodárstva, militarizáciu a kolektivizáciu poľnohospodárstva. Stalinova politika naštartovala v Sovietskom zväze ohromný rozvoj ťažkého priemyslu, avšak vyvolala odpor vidieka, kde na mnohých miestach vypukol hladomor.

Ekonomiky európskych štátov, ich hospodárstva boli vojnou najsilnejšie zasiahnuté, sa v mnohých prípadoch zotavovali veľmi pomaly. V Nemecku, ktoré muselo splácať vysoké vojnové reparácie, vypukla nekontrolovateľná hyperinflácia. Tá postihla aj Maďarsko, Rakúsko alebo Poľsko. K prerušeniu pozvoľného hospodárskeho vzostupu a stabilizácii svetovej ekonomiky došlo v októbri 1929, krachom na newyorskej burze.

V dôsledku krachu zasiahla počiatkom tridsiatich rokov väčšinu sveta – s výnimkou izolovaného ZSSR – Veľká hospodárska kríza. V jej dôsledku došlo k obrovskému nárastu nezamestnanosti a kolapsu svetového obchodu. Hospodárstvo Spojených štátov amerických sa z krízy vzpamätávalo aj vďaka reformám prezidenta Franklina D. Roosevelta. Európske ekonomiky vybrdli z depresie pomocou štátnych zakázok a zvyšujúcich sa investícií na zbrojenie.

Druhú svetovú vojnu vyhrali Spojenci aj vďaka obrovskej prevahe v materiálnych a ľudských zdrojoch. Vojna opäť posilnila ekonomiku Spojených štátov amerických, ktoré sa spolu so Sovietskym zväzom stali svetovou superveľmocou. Po vojne pomohli americké investície obnoviť Japonsko a západoeurópske štáty (Nemecký hospodársky zázrak). Východný blok však kvôli odmietavému postoju Sovietskeho zväzu Marshallov plán neprijal a ako alternatíva bola založená Rada vzájomnej hospodárskej pomoci. Napriek tomu zažívala celosvetová ekonomika od päťdesiatych do sedemdesiatych rokov obdobie nebývalého rastu a pre obdobie do roku 1973 hovoria niektorí autori o takzvanom zlatom veku. Socialistický tábor rozšírila v roku 1949 Čínska ľudová republika, ktorej vodcom Mao Ce-Tung sa na prelome päťdesiatych do sedemdesiatych rokov pokúsil modernizovať čínske hospodárstvo za takzvaného Veľkého skoku.

V roku 1973 sa západ prepadol do hlbkej recesie, ekonomické problémy sa nevyhli ani východnému bloku a väčšina krajín tretieho sveta sa veľkým spôsobom zadĺžila. Sovietsky zväz hospodárske vypätie, násobené závodmi v zbrojení s USA, nezvládol a cez Gorbačovove reformy sa na začiatku deväťdesiatych rokov rozpadol.

V závere dvadsiateho storočia naďalej dominovali svetovej ekonomike Spojené štáty americké. Oživenie hospodárstva zažila integrujúca sa západná Európa, kde výrazne posilnilo zjednotené Nemecko. Po obrozenom Japonsku zažili hospodársky boom aj štáty juhovýchodnej Ázie známej ako Azijskí tygri. Ekonomický rast zažívala pred koncom tisícročia tiež India, komunistická Čína, ktorá pristúpila k ekonomickým reformám, a nakoniec aj stabilizované Rusko.

F.A. von Hayek a jeho dielo

Hayek stál za hodnotou, dôstojnosťou a slobodou individuálneho človeka. Dôsledne bránil racionalitu trhovej ekonomiky. „Je možné mať ekonomickú slobodu bez politickej slobody, ale nemožno mať politickú slobodu bez ekonomickej slobody“, bol jeden z jeho významných argumentov, ktorým trhovú ekonomiku podporoval a dodáva, že „Spoločnosť je viac ako jednotlivec, iba ak je slobodná“.

Z takýchto pozícií vychádza aj jeho teória zamestnanosti. Dokazoval, že nezamestnanosť je dôsledkom nesúladu medzi štruktúrou dopytu a rozdeľovaním výrobných zdrojov medzi jednotlivé výroby. Nezamestnanosť má teda štruktúrnu povahu. Ak nastane nesúlad medzi dopytom po určitých druhoch tovarov na jednej strane a alokáciou práce na druhej strane, po určitom čase zmena cien vyvolá novú alokáciu zdrojov a nastolí rovnováhu. Nesúlad medzi štruktúrou dopytu a rozdelenia výrobných zdrojov odstráni trh tak, že niektoré odvetvia uvoľnia pracovníkov, iné ich zase prijímú. Živelným prispôsobovaním trhu k rovnováhe môže spomaliť strnulosť trhu práce, ktorú často spôsobujú odbory. Hayek tvrdil, že plnú zamestnanosť nie je možné dosiahnuť inak, ako prispôbením miezd situácii na trhu práce - teda aj poklesom miezd. Efektívnu alokáciu zdrojov podľa Hayeka môže zabezpečiť len pôsobenie trhového mechanizmu, pružné mzdy, neregulované ceny a dôchodky.

Hayek je autorom mnohých významných diel, z ktorých za hlavné možno považovať dielo Teória peňazí a obchodného cyklu (1929), Ceny a výroba (1931), Čistá teória kapitálu (1941), Cesta do otroctva (1944), Individualizmus a ekonomický poriadok (1949) a Kontrarevolúcia vo vede (1952). Hayek presadzoval, že hlavnou úlohou štátu má byť udržiavanie vlády práva, s čo najmenšou mierou zásahov. Ako autor v svojej knihe Cesta do nevoľníctva (The Road to Serfdom, 1944) Hayek argumentoval, že zásahy socializmu vyžadujúce centrálné ekonomické plánovanie vedú ku totalite.

Istým spôsobom bol Hayek zásadným odporcom zásahov štátu do hospodárskych procesov. V tejto knihe sa opiera o fakt, že aj malé zásahy štátu do hospodárskych procesov majú negatívne dôsledky a môžu viesť až k násiliu, donucovaniu a nastoleniu totalitného zriadenia. Vyplýva z toho, že bol nezmieriteľný odporca socializmu a centrálného plánovania. Plánovanie podľa neho zbavuje ľudí slobody jednotlivca, pretože žiadny plán nemôže vyjadriť individuálne potreby všetkých jednotlivcov. Z jeho vyjadrení sa dá usudzovať, že to môže zabezpečiť len spontánny poriadok, v ktorom cenový systém predstavuje komunikačný systém medzi ľuďmi. Ten im umožňuje prispôbovať sa všetkým udalostiam a okolnostiam v súlade s ich potrebami.

Hayek si zaslúžil veľké uznanie za to, že sa snažil objasniť význam koordinácie vyspelého hospodárstva prostredníctvom pôsobenia trhového mechanizmu. Rozlišoval pri vývoji ľudskej civilizácie dve vývojové štádiá. Prvé štádium nazval štádiom primitívneho hospodárstva, pre ktoré je charakteristický extenzívny rozvoj deľby práce a všeobecný výmenný obchod. Výrobcovia disponovali len obmedzeným množstvom techniky a surovín. Využívali ich na výrobu statkov určených na vlastnú spotrebu alebo výmenu. Získavali tak nevyhnutné životné potreby. Druhé štádium vývoja ľudskej spoločnosti označil ako štádium pokročilej spoločnosti. V tomto štádiu dával do popredia viac otázku vzácnosti výrobných činiteľov a zvyšujúce sa množstvo statkov uspokojujúcich ľudské potreby. „Narastá zložitnosť kombinácií výrobných činiteľov a tým súvisiaca efektívnosť využívania obmedzených zdrojov. Ľudia sú nútení vstupovať do vzájomných stále hlbších kooperačných vzťahov, prehľbuje sa zložitnosť spoločenskej

deľby práce a špecializácie. V takejto spoločnosti rastie problém koordinácie ekonomických činností v spoločnosti.”

V knihe píše, že „aj keď sľub moderných socialistov za väčšiu slobodu je skutočný a úprimný, pozorovatelia nadobúdajú dojem, že nepredvídané následky socializmu, mimoriadna podobnosť v mnohých ohľadoch, sú živnou pôdou prečo vznikol komunizmus a fašizmus”. Cesta do otroctva je kniha, kde Hayek zdôrazňuje, čo sa stalo vo fašistickom Taliansku, nacistickom Nemecku, komunistickom Sovietskom sväze alebo Československu. „Interpretácia vývoja v Nemecku a Taliansku, ktorá sa bude prezentovať v tejto knihe, sa veľmi odlišuje od interpretácie, ktorú predkladajú mnohí zahraniční pozorovatelia i väčšina exulantov z týchto krajín. Ak je však táto interpretácia správna, vysvetlí aj príčinu toho, že pre väčšinu exulantov a zahraničných korešpondentov anglických a amerických novín, ktorí majú prevážne socialistické názory, je takmer nemožnosťou vidieť tieto udalosti v patričnej perspektíve. Povrchný a mätúci názor, ktorí vidí v nacionálnom socializme iba reakciu, podnietenú tými, ktorých privilégia a záujmy boli ohrozené vzostupom socializmu, podporovali prirodzene všetci, ktorí sa napriek tomu, že sa svojho času na myšlienkovom prúde vedúcom k nacionálnemu socializmu aktívne podieľali, v určitom momente tohto vývoja zastavili a kvôli konfliktu s nacistami, do ktorého sa v dôsledku toho dostali, boli nútení opustiť svoju krajinu. Ale fakt, že boli z hľadiska svojho počtu jedinou významnou opozíciou voči nacistom, neznamena nič viac, než že sa v širšom slova zmysle prakticky všetci Nemci stali socialistami, a že liberalizmus v starom význame bol vytlačенý socializmom”. Centrálna plánovacia autorita by musela disponovať nástrojmi, ktoré najprv ovplyvňovali, neskôr ale až riadili spoločenský život, pretože vedomosti potrebné na centrálné plánovanie, sú zo svojej podstaty decentralizované.

Hlavným ideologickým oponentom Hayeka bol John Maynard Keynes. Hayek nekompromisne vystupoval proti ekonomickej teórii Keynesa, ktorá bola uplatňovaná v prvej polovici dvadsiateho storočia. Poukazoval, že ani najušľachtilejšie ciele, ako je napríklad boj proti nezamestnanosti, nie sú zlučiteľné s princípom individuálnej slobody, ak sú spojené so zásahmi štátu do hospodárskych procesov. Pri posudzovaní negatívnych javov v ekonomike presadzoval metodologický individualizmus. Odmietal makroekonomické analýzy používaním matematických metód. Je zaujímavosťou, že Keynes uznal problémy, ktoré Cesta do otroctva popisuje, riešil by ich však opačne ako Hayek ešte väčším plánovaním. Napriek tomu, že Hayek bol obhajcom slobodného trhu, tvrdil, že štát by mal vytvárať „záchrannú sieť”. Do nej zahŕňal minimálny príjem, ale aj štátnu pomoc pri vytváraní sociálneho poistenia.

Za hlavný dôvod individualizmu, ktorú obhajovali aj Adam Smith a jeho rovesníci, videl fakt, že v takomto systéme, môžu zlí ľudia urobiť len minimálne škody. Podľa Hayeka v takomto zložitom systéme môže byť jediným účinným koordinátorom veľkého množstva výrobných a výmenných vzťahov, ktorých výsledkom je efektívne vynakladanie vzácných zdrojov, jedine cenový systém. Ceny totiž reagujú na permanentné zmeny v ľudských preferenciách, na zmeny vo vzácnosti zdrojov, aj na zmeny v dôsledku uplatňovania nových technologických postupov. Ceny sú nositeľmi informácií o týchto zmenách a pre výrobcov aj spotrebiteľov plnia nevyhnutnú motivačnú funkciu. Na základe týchto úvah Hayek dochádza k záveru, že jediným koordinačným mechanizmom v pokročilom štádiu ľudskej civilizácie môže byť len trhovú mechanizmus. Ľudí na jednotlivých trhoch, rozdelených deľbou práce, spájala výmena. Pritom ceny plnia funkciu nositeľov informácií aj motivácií. Zložitost' pokročilej spoločnosti neumožňuje ničomu inému tieto funkcie efektívne zabezpečovať, nikto iný nemôže efektívnu koordináciu úspešne zabezpečovať ani plánovací mechanizmus.

Mimoriadnu pozornosť venoval Hayek úlohe peňazí v hospodárskych procesoch. Pre vývoj ekonomického myslenia má veľký význam jeho peňažná teória hospodárskych cyklov. Podľa neho môžu byť peniaze a najmä peňažno-úverová politika bánk zdrojom ekonomickej nerovnováhy. Expanzia bankového úveru vedie k zníženiu úrokovej miery, nie však v dôsledku poklesu vzácnosti kapitálu - rastu dobrovoľných úspor, ale v dôsledku peňažnej politiky - vynútených úspor. Najdôležitejším, úplne

prevratným, avšak často zabúdaným Hayekovým prínosom je zistenie, že „peniazom občanov najviac škodia vlády a centrálné banky“. Jediným skutočne trvale udržateľným systémom je podľa Hayeka voľná emisia mien. Základnou myšlienkou tohto konceptu je, že „ľudia musia mať ústavné právo emitovať svoju vlastnú menu.“ Čo to znamená? „Kedykoľvek občania dospejú k záveru, že peniaze ktoré používajú, sú cudzou vinou znehodnocované, mali by mať možnosť takéto peniaze odmietat a vydávať svoje vlastné. Na podnikateľské subjekty tento jav pôsobí tak, že mení štruktúru kapitálu v prospech posilňovania okľukových metód výroby (v zmysle Böhm-Baverkovej teórie kapitálu). Zvyšovanie výroby kapitálových statkov, rast investícií spôsobuje predĺženie výrobného cyklu. Rast investícií súčasne vedie k rastu dôchodkov. Ponuka a výroba spotrebných statkov je nemenná, čo vedie k rastu dopytu po nich. Vzniká nerovnováha medzi ponukou spotrebných statkov a dopytom po nich, čoho dôsledkom je rast ich cien. Nevhodná štruktúra kapitálu si vyžiada si zmeny.

Snaha o reagovanie na zvýšený dopyt po spotrebných statkoch vedie podnikateľov k ďalším investíciám do rozvoja ich výroby. To si vyžaduje ďalšie úvery. Rastie dopyt po peniazoch, v dôsledku čoho rastie aj úroková miera. Úroková miera môže dosiahnuť takú výšku, ktorá povedie k spomaleniu investičnej aktivity podnikateľov. Tento okamih Hayek považuje za začiatok hospodárskej krízy. Vyvoláva ho nevhodná peňažná politika. Riešenie videl v neutralite peňazí, v nemennom množstve peňazí v obehu. Neutrálne sú také peniaze, ktoré neovplyvňujú pomerné ceny, nevyvolávajú poruchy vo výrobe a neovplyvňujú ani mieru zisku. Neskôr pripustil, že požiadavka neutrálnych peňazí je nereálna, pretože množstvo peňazí v obehu môžu ovplyvňovať aj iné faktory: počet transakcií, pokles množstva bezhotovostných výmenných aktov a pod.

Napriek tomu zotrval v presvedčení, že vzniku ekonomickej nerovnováhy je možné sa vyhnúť obmedzovaním zásahov do obehu peňazí a obmedzovaním vládnej kontroly nad peňažnou politikou. Navrhoval zrušenie štátneho monopolu peňazí v prospech konkurencie peňazí. V názore na úlohu peňazí v hospodárstve sa výrazne prejavilo jeho hlboké presvedčenie o tom, že individuálna sloboda je zdrojom civilizácie, a preto ju treba chrániť.

Súčasnosť optikou F.A.Hayeka

Na záver už len zhrniem najdôležitejšie témy, ktoré Hayek presadzoval počas svojho úžasne plodného obdobia, v súvislosti s historickými faktami. V kontinentálnej Európe a najmä vo Francúzsku si ľudia dodnes pripomínajú prvé tri povojnové desaťročia – teda obdobie výrazných štátnych zásahov do ekonomiky – ako na požehnané časy rýchleho rastu a mnohí považujú liberalizáciu ekonomiky za príčiny spomalenia. Nie je vylúčené, že práve toto obdobie nútilo dielo Hayeka, aby zdôraznil, že najdôležitejšou témou považoval perspektívu posilnenia princípov slobodnej spoločnosti a ich uplatňovanie. Preto som ako základ eseje spracoval Hayekovu Cestu do otroctva. Hayek, považovaný za kľúčového predstaviteľa osvietených klasických liberálnych mysliteľov, deklaroval, že je „dôležité neobmedzovať jednotlivcov, aby nemohli pôsobiť tak, že svoje ambície vnucovali prostredníctvom svojho samozvaného génia na spoločnosť. Potrebujeme odvážnych mysliteľov, ktorí nepodľahnú moci a vplyvu lákavého pochlebovania a sú pripravení bojovať o ideály napriek tomu, že výhľad na skorý úspech bol ešte veľmi malý“. Ak porovnávam historické fakty a Hayekove učenie s ohľadom na súčasnosť, môžem konštatovať, že situácia je veľmi podobná. Európa ako taká sa nevyrovnala s otvoreným trhovým mechanizmom. Volí sociálne ústupky, konkrétne v prípade Grécka, ktoré už dávno malo opustiť európske spoločenstvo, je toho reálnym príkladom. Európa totiž povolila ústupky štátom, konkrétne uvoľnila politiku nedodržiavania finančnej disciplíny. Momentálne je už ale veľmi ťažké predvídať, či má Grécko opustiť zónu, alebo nie. Tých štátov, ktoré tento scenár nasledujú je viac. Bude teda na rozhodnutí voličov jednotlivých štátov, ako sa bude Európa posúvať. Európsky priestor totiž čakajú v roku 2017 voľby, práve v tých krajinách, kde benevolencia je v celku zjavná. Ostáva veriť, že z radov nominovaných kandidátov budú vybrať takí, čo budú za tvrdé reformy a nastolenie poctivej politiky nastolenia požadovaných pravidiel. K takémuto kroku sa zo strachu z protestov posledná

generácia politikov nikdy neodvážila. Voličom nie je možné nesľubovať svetlú budúcnosť, ale tvrdú prácu.

Nazdávam sa, že obdobie, popísané na začiatku eseje sa dosť začína podobať situácii, ktorú vníma dnes mnoho politikov. Stačí spomenúť aktuálny Brexit, v ktorom sa Británia domáha väčších právomocí vo vzťahu s Európskou úniou. Štáty Visegrádu, ktoré koordinujú svoju politiku voči prisťahovalcom, sa tak trochu dajú prirovnať situácii v monarchii na začiatku devätnásteho storočia. Francúzske trvdohlavé trvanie na neplnení kritérií zrejme spôsobí, že jediným kandidátom, ktorý prevezme leadership v rámci vyjednávania z Ruskom je Nemecko. Rusko je však svetový hráč a podľa môjho názoru sa jeho pravdepodobne najsilnejší európsky partner Nemecko po dvoch skúsenostiach so svetovými vojnami, nebude tvrdohlavo prieť s globálnym hráčom z Východu a udávať očakávaný tvrdý tón tohto rokovania. Ostáva teda veriť, že spolupráca v rámci Európskej únie zabezpečí regiónu ďalší rozvoj, aj napriek mohutnému tlaku o rozširovanie ekonomických síl zo strany USA. Zdá sa teda, že minulosť bude dobrým základom k prosperite alebo naopak tieto tendencie budú strojcom úpadku a skazy, ktorá sa priženie z východu. Pozitívne sú momentálne rokovania s Ukrajinou, ktorá sa snaží o vytvorenie bezvízového styku so zvyškom únie. Zároveň verím, že Hayekove stimuly budú dobrým základom pri stavaní perspektívnych vzťahov v Európe. "Svet totiž potrebuje slobodný obchod, čo najmenej daní a regulácií," podčiarkol nedávno známy ekonóm Arthur Laffer. Domnievam sa, že takýto postoj podporil aj sám Friedrich August von Hayek.

Použitá literatúra:

Friedrich August von Hayek, 1944. Cesta do otroctva.

Paul Johnson, Dějiny 20. století